

XXIII-GÖKYÜZÜ

Kamp ateşi söndü... Sen ve obandaki arkadaşların çadırınıza dönüyorsunuz. Gökyüzüne bakıyorsun. Gökyüzünde parlayan binlerce yıldız var. Ya da doğa yürüyüşündesin, küçük bir mola veriyorsunuz. İşte yıldızları incelemek için güzel bir fırsat.

TAKIMYILDIZLAR

İnsanlar binlerce yıldır, yıldızları bazı şekilleri oluşturacak biçimde gruplaştırmışlardır. Bu gelenek belki de eski Romalı ve Yunanlı çobanların gökyüzünü seyredip gördükleri şekilleri, krallara, kraliçelere, canavarlara, kahramanlara, kadar ve erkeklere benzetmesinden doğmuştur. Onların yaptıkları benzetmelerden esinlenerek kullandıkları isimler bugüne kadar gelmiştir. Bugün bu takımyıldızlar gemilerin okyanuslarda yolunu bulmalarına yardımcı olur, uçak ve uzay araçların rehberlik eder. Sen de çıktığın bir gece doğa yürüyüşünde bu yıldızlardan biri olan kutup yıldızı ile kuzeyi belirleyebilirsin. Takımyıldızları inceleyebilmek için bir başlangıç noktasına ihtiyacın vardır. O da büyük aydır.

İşe gökyüzünde bu yıldız grubunu belirlemekle başla. İşte orada dört yıldızdan oluşan hanesi ve üç yıldızlı sapı ile cezveye benziyor. Saptaki ikinci yıldız bak gözlerin iyi görüyorsa bunun bir değil iki yıldız olduğunu göreceksin. Şimdi saptan en uzak olan iki yıldız yani cezvenin altındaki yıldızlara bak. Bunlara "Pointer" denir. Sağa doğru bu iki yıldız arasındaki uzaklığın beş katı ilerle. Parlak bir yıldız görecektir, yani kutup yıldızını kutup yıldızının hemen altında ufukta uzanan alan yeryüzünün gerçek kuzey hattıdır.

YAZIN GÖRÜNEN YILDIZLAR

Kuzey yönüne bakarak bir yaz gecesinde yıldızlı gökyüzünde çıkacağı yolculuğa kutup yıldızının etrafındaki yıldızlarla küçük ayı ve W şeklindeki "Cassiopeia" ile başla.

Büyükayı ve Cassiopela arasında uzanan hattı izle. Bu hayali çizgiden kutup yıldızına doğru uzanacak dik bir hat düşün, şimdi de bu hatta ilerle. Bu hat üzerinde yamulmuş bir dikdörtgen şeklinde bir yıldız takımı göreceksin.

Şu parlak yıldız "Vega", takımyıldızının adı da "Lire". Şimdi kutup yıldızından aksi yöne bak. Yanında daha az parlak olan üç yıldız bulunan parlak yıldız görüyor musun? Bu yıldız "Capella"dır. Yıldız grubuna ise "Warrior" yani savaş arabası adı verilir. Buraya kadar anlattığımız takımyıldızlar bütün yıl boyunca gökyüzünde yükselir. Bu duruma yıldızların değil yeryüzünün hareketi neden olur. Tekrar büyük aya dönelim. Şimdi kutup yıldızından uzaklaşarak kutup yıldızı ve cezvenin alt kenarındaki yıldızlardan sola doğru uzanan hattı orak biçiminde bir yıldız grubuna rastlayıncaya kadar izleyelim. Bu takımyıldızın adı "Leon(Arslan)"dur. Bu grubun en parlak yıldızının adı ise Regulus'dur.

Leon(Arslan) takımyıldızı ile Capella arasında görünen yıldız grubu "İkizler"dir. Capella ve W şeklindeki Cassiopeia ve Veba arasında Kuzey Çaprazı ya da "Swan(Sugu)" takımyıldızı uzanır.

Güneye bakarak tekrar Büyük Ayı'ya dön. Cezvenin sapını "Arcturus"a ulaşıncaya kadar takip et. Arcturus büyük bir uçurtma gibi görünen takımyıldızın en parlak yıldızdır. Uçurtma şeklindeki bu yıldız grubuna "Çoban" takımyıldızı denir.

Çoban takım yıldızının yanında daha az parlak yıldızlardan oluşan yarım daire şeklindeki

yıldız grubu "Kuzey Tacy" ya da "Coroma"dir. İlerlemeye devam edersen "Hercules(Herkül)" takımyıldızını göreceksin. Bu yıldız grubu bozuk bir "H" harfine benzer. Ve işte tekrar "Vega"dasın. Şimdi güneye doğru in. İşte önünde "Scorpius" yani akrebin kuyruğu aşağıya doğru sarkıyor. Başu ise Spicaya "Y" şeklindeki "Virgin (Bakire)" takımyıldızının en parlak yıldızına doğru uzanmış. Diğer yönde ise "Eagle (Kartal)" yıldız grubu var. Bu takımyıldız kanatlarını açmış bir kuş gibi görünüyor.

KIŞIN GÖRÜNEN YILDIZLAR

Kış gecesindeki yolculuğuna da Büyük Ayı'dan başla. Kutup Yıldızına ve "W" şeklindeki Cassiopela'ya doğru ilerle. Bir hat şeklinde uzanan bir yıldız grubuna rastlayacaksın. "Andromeda" bu hattın ucundaki yıldız. Diğer üç yıldızla birlikte Andromeda'nın oluşturduğu bu takımyıldız "Pegasseus" adı verilir.

Güneye baktığında "Orion" takımyıldızu uzanır. İki parlak yıldız omuzları, üç küçük yıldız başu ve diğer ikisi ayakları oluşturur. Ortadaki üç yıldız bel kısmı, aşağıya doğru sarkan üç yıldız ise kılıçtır.

Orion'un belinden yukarıya doğru bir hat düşün. Önce kırmızı renkli bir yıldız olan "Aldeberana"a V şeklindeki yıldız grubu "Bull(Boğa)"nın gözüne geleceksin. İleriye doğru gidersen "Pleades (Yedi Kız Kardeş)"yi bulacaksın. Eğer gözlerin iyi görüyorsa bu yıldız grubunda altı yıldız sayabilirsin. Teleskopla bakıldığında ise iki yüz yıldız sayılabilir.

Şimdi tekrar Orion'a dönelim. Bu defa Orion'un belini oluşturan yıldızların aksi tarafına giden hattı bizim güneşimizin yanındaki en parlak yıldız olan "Sirrus"a gelinceye kadar izleyelim. İşte "Sirrus".

GEZEGENLER

Güneşimizin bir ailesi vardır. Yeryüzü bu aileye aittir. Gökyüzünde salınan diğer yıldızların da ailesi vardır. Eski yıldız gözlemcileri diğer yıldızlar gibi olmayan yani yanıp sönmüyor gibi görünmeyen düzgün ve sürekli bir ışık veren beş yıldız belirlemişlerdi. Bu yıldızlar diğer yıldızları izlemiyor, onların arasında dolaşıyorlardı gözlemciler bunlara eski Yunanca'da gezginci anlamına gelen "planets" ismini verdiler.

Bugün yeryüzü de dahil 9 gezegen bilinmektedir. İlk belirlenen gezegenler bu gün de gözle görülebilen Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter, Satürn'dür. Merkür bazen güneşin batışından sonra görülebilen silik bir nokta halindeki yıldızdır.

Diğer gezegenler ise parlak yıldızlar gibi görünürler. Bazı geceler bu gezegenleri gökyüzünde seyretmek istiyorsan bir almanağa başvurmalısın. Tüm gün batımından sonra yıldızlar parlamaya başlamadan önce gözlersen gözle görülebilir olanları parlaklıkları nedeniyle kolayca görebilir ve gece boyunca izledikleri yolu takip edebilirsin.